

Химинець В. В.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач сектору досліджень Західного регіону в місті Ужгороді
Національного інституту стратегічних досліджень*

Кушнір Н. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Головка А. А.

*кандидат політичних наук, головний консультант
сектору досліджень Західного регіону в місті Ужгороді
Національного інституту стратегічних досліджень*

Khymynets Volodymyr

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department for Research of the Western Region in Uzhhorod,
National Institute for Strategic Studies*

Kushnir Nataliia

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Department of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

Holovka Anatoliy

*Candidate of Polytical Sciences, Chief Consultant
of the Department for Research of the Western Region in Uzhhorod,
National Institute for Strategic Studies*

ТРАНСКОРДОННА ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ (НА ПРИКЛАДІ ЄВРОРЕГІОНІВ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА)

Анотація. В роботі пропонується, що за умови реалізації необхідних організаційних заходів та прийняття нормативно-правових засад, прикордонні регіони України матимуть можливість реалізувати наявний потенціал до використання транскордонного та макрорегіонального співробітництва з метою реалізації та розкриття свого внутрішнього потенціалу, коригування структурних деформацій, використовуючи процеси взаємно скоординованого просторового планування розвитку та поглиблення соціальних, економічних та гуманітарних зв'язків між регіонами України та Європи. Встановлення партнерських відносин в межах Єврорегіону «Карпатський» сприяє ресурсному забезпеченню регіонального розвитку в рамках використання таких інструментів як програми ТКС. Наявними є низка факторів, що гальмують розвиток транскордонного та міжрегіонального партнерства в рамках Єврорегіону «Карпатський». Автори зазначають про можливість створення такої організаційної форми ТКС, як EGTC (Європейські об'єднання територіального співробітництва), що сприяє транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному співробітництву, має статус юридичної особи і дозволяє об'єднання суб'єктів транскордонного співробітництва держав-членів ЄС та створення із відповідними суб'єктами сусідніх держав групи співпраці, що мають правосуб'єктність.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, міжрегіональне співробітництво, єврорегіон, європейське об'єднання територіального співробітництва, територіальні громади.

Вступ та постановка проблеми. Децентралізація та субсидіарність як засадничі принципи реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, серед іншого, створюють на локальному рівні умови для активізації транскордонного та міжрегіонального співробітництва (далі ТКС та МРС відповідно) як одного із рушіїв стратегічного розвитку регіонів України.

В сучасних умовах сформувалась мережа горизонтальних економічних, культурних, освітніх та наукових взаємозв'язків між прикордонними регіонами України та країнами ЄС, яка забезпечує взаємодію органів влади / місцевого самоврядування, бізнесу, університетів та наукових установ, організацій громадянського суспільства. Серед сприятливих чинників розвитку такого роду взаємодії слід виділити географічну близькість (близькість до кордонів країн ЄС – Польщі, Словаччини, Угорщини,

Румунії), цільова довгострокова політика ЄС щодо макрорегіонів (макрорегіональна стратегія ЄС для Дунайського регіону та перспективи створення Карпатського макрорегіону); організаційні можливості (досвід проектного менеджменту та реалізації ініціатив в сфері ТКС, потенціал агенцій регіонального розвитку та агенцій місцевого розвитку); історичні та соціокультурні зв'язки, передусім західноукраїнських територій із європейськими країнами; науково-експертний потенціал; зовнішньополітичний вектор України (прагнення до інтеграції в євроатлантичний цивілізаційний простір).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З середини 90-х років минулого століття проявилася значна зацікавленість вчених до проблематики транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Велику увагу цим проблемам приділили Мікула Н.А., Куйбіда В., Козоріз М.,

Лендшел М.А., Химинець В.В., Артёмов І.В., Дяченко Б.І. тощо. Проте важливим залишається питання вироблення довгострокової регіональної політики, що має конструюватися на принципах раціонального використання рушіїв розвитку, визначених на основі аналізу конкурентних переваг транскордонних регіонів.

Метою даної роботи є дослідження розвитку організаційних форм транскордонного співробітництва в Україні, а також перспективних напрямів з метою оптимізації та посилення транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

Результати дослідження. Інструменти транскордонної та міжрегіональної співпраці важливо розглядати в контексті вироблення довгострокової регіональної політики, що має конструюватися на принципах раціонального використання рушіїв розвитку, визначених на основі аналізу конкурентних переваг транскордонних регіонів.

Необхідною є зміна існуючого підходу до сприйняття ТКС та МРС виключно як джерела залучення коштів. На противагу має бути впроваджений новий підхід, що передбачатиме сприйняття інструментів ТКС та МРС в контексті взаємно скоординованого співробітництва регіонів України та ЄС щодо динамізації розвитку транскордонних територій та «ретрансляції» європейських стандартів в управлінні, господарській сфері, міжкультурній взаємодії. Основними перевагами такого підходу є як розширення переліку інструментів реалізації складових потенціалу розвитку прикордонних регіонів так і сприяння реалізації євроінтеграційних прагнень України. Таким чином, раціональне використання можливостей ТКС та МРС є сприятливим чинником у реалізації євроінтеграційних прагнень України.

Серед перспективних напрямів для дослідження, з метою оптимізації та посилення ТКС та МРС в Україні слід зупинитися на таких твердженнях:

- забезпечення інклюзивності в сфері ТКС – забезпечення високого ступеню участі місцевих стейкхолдерів та, зокрема, залучення науково-експертного потенціалу університетів та науково-дослідних установ до розвитку ТКС та МРС;

- узгодження цілей розвитку євро регіонів, Європейських об'єднань територіального співробітництва (The European Grouping for Territorial Cooperation, далі – EGTC) із місцевими та регіональними стратегіями та програмами розвитку. Узгодження місцевих та регіональних стратегій та програм розвитку із цілями визначеними у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 (після затвердження останньої) для досягнення синергетичного ефекту від їх впровадження;

- протидія згортанню державної підтримки ТКС, передусім подолання проблеми несистемності механізму співфінансування проєктів та ініціатив ТКС;

- посилення конкурентоспроможності та ініціативності територіальних громад в рамках ТКС та МРС.

На думку авторів, за умови реалізації необхідних організаційних заходів та прийняття нормативно-правових засад, прикордонні регіони України матимуть можливість реалізувати наявний потенціал до використання транскордонного та макрорегіонального співробітництва з метою реалізації та розкриття свого внутрішнього потенціалу, коригування структурних деформацій, використовуючи процеси взаємно скоординованого просторового планування розвитку та поглиблення соціальних, економічних та гуманітарних зв'язків між регіонами України та Європи.

В сучасних умовах важливою є зміна підходів до реалізації складових потенціалу розвитку прикордонних регі-

онів, яка передбачає відмову від сприйняття інструментів ТКС виключно як джерела залучення фінансових ресурсів. Потрібно утвердити підхід, при якому інструменти ТКС сприймаються як форма поглиблення економічних та гуманітарних зв'язків між регіонами України та ЄС, встановлення симетричних партнерств між ними (в рамках яких розвиток одного партнера є одним із чинників розвитку іншого), а організаційні форми ТКС (євро регіони, EGTC та інші) виконують роль своєрідних «провідників» євроінтеграційних перетворень та впровадження європейських цінностей у сферах врядування, господарства, міжкультурної взаємодії.

Також доречно підкреслити, що для значної частини прикордонних регіонів (як і для сусідніх із Україною регіонів країн ЄС) характерні депресивність та наявність структурних деформацій, що становлять стримуючий фактор їх соціально-економічного розвитку: міжрегіональні / внутрішньорегіональні диспропорції, низький рівень розвитку інфраструктури та транспортної доступності регіону Українських Карпат (території Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей); депресивність розвитку, слабкий розвиток морегосподарського комплексу, аграризація економіки, потерпання від воєнних дій на Сході України (Одеська область) [4].

Соціальна згуртованість, розвиток господарства, інфраструктури та логістики, екологічна безпека та ефективний захист довкілля на прикордонних територіях слугують «іміджевим показником». З одного боку, прикордонний регіон (-ни) виконують функцію «візитної картки» країни – носія інформації про країну її поточного рівня розвитку та успішності внутрішньої політики. Це впливає на характер транскордонної співпраці, розвиток туризму, інвестиційну привабливість та навіть міждержавні відносини. З іншого боку, суттєвий дисбаланс в розвитку між прикордонними та географічно близькими регіонами може провокувати не тільки соціально-економічні наслідки (наприклад, критичний рівень відтоку робочої сили), але й політичну нестабільність.

Згадані проблеми у розвитку транскордонних зон, окрім свого негативного ефекту, мають певну позитивну функцію – вони демонструють, на яких саме проблемних ділянках доречно є активізація спільних зусиль регіонів-партнерів по ТКС (активізація торгівлі, інвестиційної активності, екологічна безпека, взаємодія в межах науки та інновацій і т. д.). Організаційні форми ТКС, в даному випадку, доречно розглядати як сполучні ланки у процесі вирішення спільних проблем та взаємовигідної співпраці.

Найпоширенішою організаційною формою ТКС є євро регіон, який передбачає кооперацію між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами державної влади двох і більше країн, що мають спільний кордон відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод. Принципи створення та функціонування євро регіонів визначені «Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво територіальних утворень та їх органів урядування» (прийнята 21 травня 1980 в Мадриді), ратифікована Україною в 1993 році.

Після створення першого євро регіону Гронау у 1958 р., що об'єднав 144 німецькі та нідерландські громади, політики визнали його як один із оптимальних інструментів налагодження порозуміння між Німеччиною та колись окупованими сусідами. Крім економічної кооперації, акцент ставився на молодіжні обміни. Практично весь західний кордон ФРН став вкритий євро регіонами, а після падіння Берлінського муру – і східний кордон. Най-

цікавіше, що і зараз далі в пріоритеті є проєкти «reople to reople», тобто організація зустрічей як молоді, пенсіонерів, так і бізнесу.

В Україні, станом на жовтень 2020 р., функціонує десять єврорегіонів, в яких представлені наступні області – Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Луганська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернівецька, Чернігівська, Донецька. П'ять із них утворені спільно з країнами ЄС (Республіка Польща, Словацька Республіка, Угорщина, Румунія), а саме «Карпатський» (створений 14.02.1993), «Буг» (29.09.1995), «Нижній Дунай» (14.08.1998), «Верхній Прут» (22.09.2000), «Чорне Море» (26.09.2008). А також п'ять єврорегіонів були створені спільно із країнами, які не входять до складу ЄС – «Дністер» (створений 02.02.2012), «Дніпро» (29.04.2003), «Слобожанщина» (7 листопада 2003 р.), «Донбас» (29 жовтня 2010 р.), «Ярославна» (24 квітня 2007 р.).

При цьому слід підкреслити, що єврорегіони, утворені спільно з країнами ЄС, мають в наявності значно ширші можливості (зокрема, в аспекті тісної співпраці із європейськими інвестиційними фондами), ніж Єврорегіони, утворені із країнами, які не входять до складу ЄС. Останні характеризуються значно нижчою інтенсивністю контактів та розгалуженістю соціально-економічних, гуманітарних зв'язків між регіонами України та регіонами країн-партнерів.

До того ж російська агресія проти України стала деструктивним чинником, що вплинув на функціонування єврорегіонів, створених між регіонами України та країн, які не входять до складу ЄС. Передусім, вона призвела до закономірного припинення діяльності єврорегіонів «Донбас» (Донецька і Луганська області України та Ростовська і Воронежська області РФ), «Ярославна» (за участі Сумської області України та Курської області РФ) та «Слобожанщина» (Харківська область України та Білгородська область РФ) в кінці 2013 – на початку 2014 років. В рамках Єврорегіону «Дніпро» наявною є співпраця тільки між Чернігівською областю України та Гомельською областю Республіки Білорусь (хоча і ця співпраця є досить обмеженою) без залучення Брянської області РФ.

Безумовно, для кожного із єврорегіонів характерні свої специфічні характеристики та тенденції розвитку. Втім, аналіз ТКС в межах Єврорегіону «Карпатський» та окреслення ключових напрямків посилення взаємодії між регіонами-учасниками цього об'єднання доцільно розгля-

дати як дороговказ і для інших єврорегіонів, в яких беруть участь українські регіони.

Тому в рамках такої форми ТКС, як єврорегіон, найбільш інтенсивною співпраця є саме з регіонами ЄС. Показовим прикладом варто вважати територіально найбільший Єврорегіон «Карпатський», який було створено 14 лютого 1993 р., завдяки підписанню в угорському місті м. Дебрецен (Угорщина) міністрами закордонних справ України, Польщі та Угорщини Декларації про співробітництво населення, яке проживає в Карпатському регіоні (в подальшому до даної декларації приєдналися Словацька Республіка та Румунія) [3]. Декларація зафіксувала офіційну підтримку декларантами бажання органів місцевого самоврядування та органів місцевої державної влади в регіоні Карпатського гірського масиву та річки Тиси створити таку форму ТКС як єврорегіон – як структуру для підтримання відносин довгострокового співробітництва між різними його учасниками. Єврорегіон «Карпатський» включає в себе території України та чотирьох країн-членів ЄС – Республіки Польщі, Словацької Республіки, Угорщини, Румунії та України.

Варто констатувати встановлення тісних партнерських відносин та інтенсифікацію зовнішньоекономічних контактів між прикордонними територіями в рамках Єврорегіону «Карпатський». Показовим прикладом у даному контексті є Закарпатська область, яка входить до Єврорегіону «Карпатський» і межує із усіма чотирма країнами чії регіони є учасниками даного об'єднання. Одним із наслідків цього є і частка Угорщини (5,3%), Польщі (10,1%) в обсязі прямих іноземних інвестицій, що залучені в розвиток області становить; було засновано 242 україно-угорських, 109 україно-словацьких, 24 україно-польських підприємств на території Закарпатської області [2].

За підсумками 2019 року на країни ЄС, чії регіони є учасниками Єврорегіону «Карпатський», припадає 43,7% від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарами Закарпатської області та близько 50% від загального обсягу зовнішньої торгівлі послугами.

Встановлення партнерських відносин в межах Єврорегіону «Карпатський» сприяє ресурсному забезпеченню регіонального розвитку в рамках використання таких інструментів як програми ТКС. Як-от Програма сусідства «Угорщина-Словацьчина-Румунія-Україна», яка поширювалася на учасників Єврорегіону «Карпатський». В Закарпатську область було залучено 10 млн. євро для

Географічна структура залучених іноземних інвестицій станом на 01.01.2020

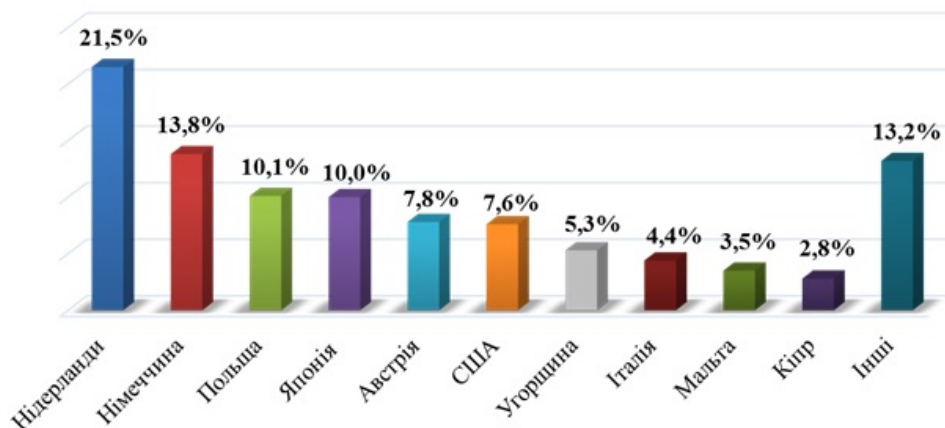

Рис. 1. Географічна структура залучених іноземних інвестицій станом на 01.01.2020 (Закарпатська область)[2]

розвитку прикордонної інфраструктури (будівництво та реконструкція пунктів пропуску на україно-румунському, україно-словацькому та україно-угорському кордонах). Загалом же за визначеними в межах пріоритетами згаданої програми подано 147 проєктів, де партнером є Закарпатська область.

Програма сусідства «Україна-Словаччина-Угорщина» фінансуються чотири проєкти від Закарпатської області на загальну суму 2,75 млн євро, а саме: «Розвиток Берегівської транскордонної польдерної системи в басейні річки Тиса» – 720 тис. євро, «Чиста вода» – 600 тис. євро, «Транскордонні можливості розвитку транспортної логістики» – 540 тис. євро, «Покращення транскордонного автомобільного руху через будівництво об'їзної дороги навколо м. Берегово» 900 тис. євро.

Водночас наявними є низка факторів, що гальмують розвиток транскордонного, міжрегіонального партнерства в рамках Єврорегіону «Карпатський», а саме:

- масштаб території Єврорегіону «Карпатський» та велика кількість регіонів-учасників ускладнює процес взаємодії на рівні усього єврорегіону, а тому співробітництво здійснюється переважно у двосторонньому форматі;

- для учасників Єврорегіону «Карпатський» характерні різні обсяги компетенції та повноважень (це обумовлено різними системами АТУ та територіальної організації влади в Україні, Румунії, Польщі, Словацькій Республіці та Угорщині), що створює труднощі при визначенні визначенні аналогічних адміністративних одиниць з однаковими повноваженнями, особливо на місцевому рівні, в рамках яких могла б розвиватися співпраця;

Також важливим фактором є незадовільний рівень інтерактивно-інформаційного забезпечення супроводу Єврорегіону «Карпатський», причинами чого є:

- на даний момент наявні кілька сайтів неурядових організацій, до складу яких входять представники органів місцевого самоврядування, загальна частота оновлення яких є низькою. (мови учасників Єврорегіону «Карпатський» – українська, польська, словацька, угорська, румунська, а також англійська як мова міжнародного спілкування);

- недостатня присутність інформаційної бази Єврорегіону «Карпатський» в соціальних мережах та невикористання можливостей поширення аудіовізуальних матеріалів на популярних відеохостингах;

- низький рівень відображення в інформпросторі успішних кейсів та проєктів, що реалізовані в рамках Єврорегіону «Карпатський», які б могли сприяти просуванню його позитивного іміджу та загалом популяризувати єврорегіони як форму ТКС.

Можливість створення такої організаційної форми ТКС, як EGTC стало можливим після прийняття спільного рішення Європейського парламенту та Ради Європи № 1082/2006 від 5 липня 2006 року. Це європейський правовий інструмент, упровадження якого сприяє транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному співробітництву, має статус юридичної особи і дозволяє об'єднання суб'єктів транскордонного співробітництва держав-членів ЄС та створення із відповідними суб'єктами сусідніх держав групи співпраці, що мають правосуб'єктність. В Україні можливість створення EGTC передбачено Законом України «Про транскордонне співробітництво» [1].

В Україні питання, пов'язане зі створенням EGTC, було унормоване відповідно до Закону України 2515-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо транскордонного співробітництва» від 04.09.2018, що, безумовно, є сприятливим чинником в рамках активізації про-

цесів ТКС. Саме після прийняття згаданих вище змін до законодавства фактично було створено необхідну правову основу для такого роду об'єднань.

Втім, варто констатувати брак поінформованості щодо сутності EGTC, юридичного алгоритму їх створення та можливостей, які вони дають. Відсутні є як методичні рекомендації щодо формування EGTC між суб'єктами транскордонного співробітництва України та відповідними суб'єктами країн ЄС), так інформаційно-роз'яснювальна робота із залученням відповідних фахівців та експертів. До того ж значним недоліком є використання на місцевому рівні практики організації ділових поїздок представників територіальних громад за кордон (регіони, що мають досвід створення EGTC), з метою запозичення досвіду та вивчення даної організаційної форми ТКС «із середини».

Створений у рамках угоди між Закарпатською областю та Саболч-Сатмар-Берег EGTC «ТИСА» становить єдиний приклад практичного впровадження такої організаційної форми ТКС в Україні, як EGTC (станом на жовтень 2020 р.). EGTC «ТИСА» становить об'єднання двох регіонів-сусідів – українське Закарпаття та угорський регіон Саболч-Сатмар-Берег, для яких характерні депресивність економіки, ««хронічна «дотаційність» та відставання від середніх показників розвитку регіонів відповідно в Україні та Угорщині.

Активна участь у EGTC «ТИСА» у програмах ТКС аспекті отримання фінансування проєктів, що становлять спільний інтерес для Закарпаття та регіону Саболч-Сатмар-Берег, розширює можливості для вирішення місцевих проблем. Показовими є проєкти, реалізовані у рамках оголошених конкурсів Програми прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2014–2020» (ENI), у двох із яких EGTC «ТИСА» виступає головним партнером.

Це проєкт «Zero Waste: Співпраця в галузі управління відходами Тиса», який передбачає будівництво полігону для заводу механізованої переробки твердих побутових відходів в с. Яноші Берегівського району (загальна проєкту сума 5 млн. євро), а також проєкт «Екологічна оцінка можливостей відновлення природних ресурсів у Солотвино з метою запобігання подальшому забрудненню басейну р.Верхньої Тиси через підготовку комплексної системи моніторингу РЕВІТАЛ 1» (загальна сума близько 1 млн. євро), які мають особливу вагу для Закарпаття. Наразі триває підготовка до підписання грантових угод.

Окремо варто зазначити, що створення EGTC «ТИСА» сприяло формуванню симетричних партнерських відносин між українським та угорським прикордонними регіонами, при яких в реалізації проєктів, направлених на розвиток Закарпаття, зацікавлені і угорські партнери (оскільки це слугує сприятливим чинником для розвитку Саболч-Сатмар-Берег). Крім того, EGTC «ТИСА», в певній мірі, варто розглядати як сприятливий чинник у процесі налагодження діалогу між українськими та угорськими регіональними елітами у контексті подолання суперечностей та проблемних питань у відносинах між Україною та Угорщиною.

Актуальним є формування інституційних засад для практичного впровадження такої організаційної форми ТКС як EGTC в прикордонних територіях, а також необхідна інформаційно-роз'яснювальна та консультативна робота з метою підвищення компетенцій держслужбовців та працівників органів місцевого самоврядування щодо алгоритму створення EGTC та можливостей його використання в контексті динамізації регіонального розвитку.

Розглянемо перспективні напрямки розвитку організаційних форм ТКС в Україні. Складовим компонентом політики сприяння розвитку ТКС в Україні є аналіз можливостей впровадження форм ТКС.

Серед таких форм варто відзначити євроокруг – об'єднання, що утворюється шляхом двосторонніх та багатосторонніх угод ТКС на території населених пунктів (міст, селищ) або міських агломерацій, які локалізовані на транскордонній території двох або більше держав (однією із яких є Україна). До прикладу – реалізація даної інституціалізованої форми ТКС була б доцільною в транскордонній зоні між селищами Малі Селменці (Закарпатська область, Україна) та Veľké Slemence (Кошицький Край, Словачька Республіка), що історично були одним населеним пунктом, але зараз розділені українсько-словацьким кордоном.

Створення форм ТКС розширить можливості учасників в рамках оптимізації та взаємних спрощень при перетині кордону мешканцями транскордонної зони, передусім в межах системи «малого прикордонного руху». Окрім того, можливим напрямком кооперації є активізація взаємоскоординованого просторового планування між потенційними учасниками євроокругу, що включатиме в себе розвиток територій з метою ефективного використання ресурсних їх можливостей, сприяння активізації торгівлі та розвитку малих, середніх фермерських господарств, реалізації туристичного та транзитного потенціалів транскордонної зони, вирішення спільних локальних проблем екології і т. д.; проведення консультативних та експертно-наукових заходів з метою обміну досвідом та обговорення алгоритму вирішення спільних проблем.

Важливе значення має використання інструментів ТКС разом із посиленням залученості усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів) в рамках взаємовигідного партнерства «наука-освіта-бізнес», впровадження інноваційної складової для вирішення проблем розвитку громад та регіону у цілому, що сприятиме зростанню рівня згуртованості спільноти, зміцнення локальної ідентичності бізнесу та посилення його соціальної відповідальності. Особливо важливим є досягнення необхідного рівня взаємодії між владними інституціями, бізнесом, науковими та освітніми установами. Це можливо при реалізації відповідних дій на наступних напрямках:

– унормована співпраця між органами місцевого самоврядування, органами державної влади, з одного боку, та місцевими стейкхолдерами з іншого;

– забезпечення участі інститутів розвитку (агенцій регіонального розвитку, агенцій місцевого розвитку), наукових та освітніх установ (науково-дослідних та науково-навчальних інститутів, підрозділів університетів) в процесах регіонального та місцевого стратегування розвитку;

– сприяння комерціалізації наукових досліджень, технологічних і аналітичних розробок, сприяння впровадженню їх результатів у виробництво шляхом використання спеціалізованих форм взаємодії «наука-освіта-бізнес» – наукових парків та бізнес-інкубаторів, центрів підприємництва та стартап-центрів при університетах, а також забезпечення їх взаємодії із відповідними фондами (Національний фонд

досліджень України, Український Фонд Стартапів, Державний фонд регіонального розвитку).

В рамках такого підходу перспективним кроком є сприяння створенню міжнародних консорціумів університетів та науково-дослідних установ – форма транскордонного співробітництва між університетами, науково-дослідними установами України та країни (країн) ЄС, які локалізовані на прикордонній території в межах освітньої мобільності, наукового туризму, комерціалізації науки, розробки та впровадження наукових розробок та інновацій, питань міжкультурної взаємодії та інших сфер, які не суперечать законодавству та ратифікованим міжнародним договорам України та країни-учасниці (країн-учасників) консорціуму.

Висновки. В сучасних умовах доречно розглядати організаційні форми ТКС як ретранслятор позитивних євроінтеграційних новацій, реалізації конкурентних переваг прикордонних регіонів (географічної близькості до ЄС, транзитного потенціалу, можливостей використання туристично-рекреаційної галузі на основі природних зон та історико-культурної спадщини). Важливо створювати умови для взаємовигідної співпраці між прикордонними регіонами в умовах протидії гальмуванню соціально-економічної динаміки (наслідки пандемії COVID-19), нагромадженню внутрішньо-/міжрегіональних дисбалансів. Це повинно передбачати:

1) в контексті широкого залучення громад та місцевого бізнесу до участі у процесах ТКС слід сприяти створенню та розвитку EGTC, які мають потенціал стати структурно-функціональною ланкою в складі Єврорегіонів. У даному контексті важливе значення матиме системність політики, яка може бути забезпечена за допомогою підготовки обласними державними адміністраціями проєктів перспективних планів створення EGTC та подання їх на розгляд обласних рад. Створенню згаданих перспективних планів EGTC мають передувати консультації та переговори (або цикл переговорів) із представниками сусідніх регіонів з якими є намір створити EGTC. У цьому контексті слід здійснити підготовку методичних рекомендацій щодо правових умов та послідовності кроків у створенні EGTC. Також важливо впроваджувати нові організаційні форми ТКС (зокрема зазначені в аналітичній доповіді «євроокруги»);

2) сприяння транскордонній науковій співпраці, побудові «локальних економік знань» – розвиток спеціалізованих форм взаємодії «наука-освіта-бізнес» (наукових парків, індустріальних парків, бізнес-інкубаторів, центрів підприємництва та стартап-центрів при університетах), сприянні науковому туризму, проведення спільних досліджень, комерціалізації науки. Сприятливою основою для реалізації всіх зазначених ініціатив може стати створення та розвиток міжнародних консорціумів університетів та науково-дослідних установ, які локалізовані в прикордонних зонах;

3) важливим є також відображення цілей розвитку єврорегіонів у місцевих, регіональних програмах та стратегіях розвитку. Здійснення диверсифікованої промоції організаційних форм, що має включати проведення циклу інформаційно-консультаційних заходів на рівні громад так і створення інтернет-ресурсів для Єврорегіонів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво». Статті 1 та 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>.
2. Закарпатська обласна державна адміністрація. URL: <https://carpathia.gov.ua/storinka/investyciyna-diyalnist>.
3. Міжнародна асоціація «Карпатський Єврорегіон». URL: <https://uchni.com.ua/geografiya/1142/index.html>.
4. Рушії стратегічного розвитку регіонів Півдня України. Аналітична записка НИСД. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-02/analit-zhalilo-fylypenko-shevchenko-regional-devel.-4-2020-11111.pdf>.
5. Україна в системі європейської інтеграції: монографія. Навчальний посібник / М. Палінчак, В. Приходько, В. Химинець та ін. Ужгород, ТОВ «РІК-У», 2016. 344 с.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro transkordonne spivrobitnytstvo». Stati 1 ta 9 [Law of Ukraine "On Cross-Border Cooperation". Articles 1 and 9]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (accessed 03 November 2020).
2. Zakarpat-s'ka oblasna derzhavna administratsiya [Transcarpathian Regional State Administration]. Available at: <https://carpathia.gov.ua/storinka/investytsiyna-diyalnist> (accessed 05 November 2020).
3. Mizhnarodna asotsiatsiya «Karpat-s'kyi Yevrorehion» [Carpathian Euroregion International Association] Available at: <https://uchni.com.ua/geografiya/1142/index.html> (accessed 04 November 2020).
4. Rushiyi stratehichnoho rozvytku rehioniv Pivdnya Ukrainy. *Analitichna zapyska NISD* [Drivers of strategic development of the regions of the South of Ukraine. SISR analytical note]. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-02/analit-zhalilofylypenko-shevchenko-regional-devel.-4-2020-11111.pdf> (accessed 03 November 2020).
5. Ukraina v systemi yevropeys'koyi intehratsiyi: monohrafiya. Navchal'nyy posibnyk / M. Palinchak, V. Prykhod'ko, V. Khymynets' ta in. Uzhhorod, TOV "RIK-U", 2016. 344 s. [Ukraine in the system of European integration: monograph. Textbook / M. Palinchak, V. Prykhodko, V. Khymynets and others. Uzhhorod, LLC "RIK-U", 2016. 344 p.].

**ТРАНСГРАНИЧНОЕ И МЕЖРЕГИОНАЛЬНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО
(НА ПРИМЕРЕ ЕВРОРЕГИОНОВ И ЕВРОПЕЙСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ
ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА)**

Аннотация. В работе предлагается, что при реализации необходимых организационных мероприятий и принятия нормативно-правовых основ, приграничные регионы Украины смогут реализовать имеющийся потенциал к использованию трансграничного и макрорегионального сотрудничества с целью реализации и раскрытия своего внутреннего потенциала, корректировки структурных деформаций, используя процессы взаимно скоординированного пространственного планирования развития и углубления социальных, экономических и гуманитарных связей между регионами Украины и Европы. Установление партнерских отношений в рамках Еврорегиона «Карпатский» способствует ресурсному обеспечению регионального развития в рамках использования таких инструментов как программы ТКС. Имеющимся ряд факторов, тормозящих развитие трансграничного и межрегионального партнерства в рамках Еврорегиона «Карпатский». Авторы отмечают возможность создания такой организационной формы ТКС, как EGTC (Европейские объединения территориального сотрудничества), что способствует трансграничному, транснациональному и межрегиональному сотрудничеству, имеет статус юридического лица и позволяет объединения субъектов трансграничного сотрудничества государств-членов ЕС и создания с соответствующими субъектами соседних государств группы сотрудничества, имеющих правосубъектность.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, межрегиональное сотрудничество, еврорегион, европейское объединение территориального сотрудничества, территориальные общины.

**CROSS-BORDER AND INTERREGIONAL COOPERATION
(ON THE EXAMPLE OF EUROREGIONES AND EUROPEAN ASSOCIATIONS
OF TERRITORIAL COOPERATION)**

Summary. The paper proposes that subject to the implementation of the necessary organizational measures and the adoption of regulatory framework, the border regions of Ukraine will be able to realize the existing potential for cross-border and macro-regional cooperation to realize and unleash their internal potential, adjust structural distortions using mutually coordinated spatial processes. planning the development and deepening of social, economic and humanitarian ties between the regions of Ukraine and Europe. In modern conditions, it is important to change the approaches to the realization of the components of the development potential of border regions, which involves the abandonment of the perception of TCS instruments exclusively as a source of financial resources. It is necessary to approve the approach in which the TCS instruments are perceived as a form of deepening economic and humanitarian ties between the regions of Ukraine and the EU, establishing symmetrical partnerships between them (within which the development of one partner is one of the factors of another development), and organizational forms of TCS, EGTC and others) play the role of a kind of "leaders" of European integration transformations and implementation of European values in the areas of governance, economy, intercultural interaction. The authors note the possibility of creating such an organizational form of TCS as EGTC (European Groupings of Territorial Cooperation), which promotes cross-border, transnational and interregional cooperation, has legal personality and allows the association of cross-border cooperation of EU member states and the creation with the relevant subjects of neighboring states of the cooperation group, which have legal personality. It is important to form the institutional framework for the practical implementation of such an organizational form of TCS as EGTC in border areas, as well as the necessary outreach and advisory work to increase the competencies of civil servants and local government officials on the algorithm for creating EGTC and its use in the context of dynamization. regional development.

Key words: cross-border cooperation, interregional cooperation, Euroregion, European Union of Territorial Cooperation, territorial communities.